

Et bondebryllup i 1916

Af Marie Frøkjær

Jeg har lyst til at fortælle jer om, hvordan bønderne fejrede deres døtres bryllup i tiden fra før århundredskiftet og til ca. år 1924. Sådan var det i Vestervig sogn:

Hos mine forældre, Else Marie og Niels Krabbe, hjemme i Trankjær, var vi fem søskende. Min bror, Kristen, var den ældste. Af vi fire piger var jeg den ældste.

I en alder af 16½ år forlovede jeg mig med den 20½-årige ungersvend Anders Christian Frøkjær, Gaardhusmølle, år 1913.

Sidste på vinteren 1916 blev det bestemt, at vi kunne holde bryllup og sætte bo om efteråret. Mine svigerforældre syntes, at Christian og jeg skulle overtage Gaardhusmølle. Prisen blev bestemt til 73.000 kr. Vi var glade for den ordning. Selv ville de bygge en ny, lille gård på nordsiden af landevejen. Der blev købt god agerjord til. 14 tdr. bygsædeland og et stykke eng her fra Gaardhusmølle gik også med. Mine svigerforældre, Inger og Niels Gravesen Frøkjær, havde sind og sans for at bygge smukt og solidt. Nordvang er en dejlig gård, men det tog tid at få den bygget. De kunne ikke flytte ind før den 17. oktober - vor bryllupsdag.

Hos os i Trankjær forberedte vi os på stort bryllup. Hos snedkermester Viggo Sparrevohn bestilte vi møbler allerede i april måned. Jeg havde arvet en lille pengesum af min fars faster, Zidsel Marie Krabbe. Det er hende, jeg har navn efter. For disse penge bestilte jeg et mørkt egetræsbord og otte stole, tilligemed en stor buffet - pæn at se på og god at gemme i. Min mor ville give mig alt til sovekammeret, men så ville hun også være ene om at bestemme, hvordan det skulle se ud. Det blev smukt, og jeg var meget glad for det.

Min far ville give mig sofa, bord og seks stole, samt et dejligt bogskab.

Viggo Sparrevohn viste os masser af modeller. Jeg kunne og ville have været glad for den allerringeste. Far ville, jeg skulle have den bedste. Jeg fik et sæt i mørk poleret mahogni med gylden plydsbetræk. Vi har her i familien haft mange søde og kvikke børn, som af og til har hoppet rundt i den store sofa. Det er næsten ikke at se. Nu 65 år efter står møblerne i min stue med samme betræk.

Min mor var dygtig til alting. Hvert forår

lagde hun høns på æg og fik udruget en masse kyllinger. Året 1916 lagde hun også høns på andeæg og havde et usædvanligt held med foretagendet. Der blev 50 ællinger. Ællingerne trivedes godt. Jeg ser for mit indre øje, hvor pæne de var, når de om morgenen, efter at have hugget lidt blødfoder i sig, i vældig fart satte østpå over bakken for at forsyne sig med grønt. Vi piger derhjemme har altid haft lyst til håndarbejde. Vi syede, broderede og kniplede så snart der var tid og lejlighed. At jeg måtte have tid at sy mit udstyr færdigt den sommer, var jo så storartet. Men også maskinsyning lavede mor og jeg selv med nogle få dages hjælp af sypige Kristine Pedersen fra Vestervig. Vi syede linned og undertøj, og hvert eneste stykke linned og benklæder var enten kantbroderet eller med hjemmehæklede blonder. Jeg syede også bomuldskjoler og forklæder. Alt sengelinned, duge og servietter, håndklæder og viskestykker skulle jo kun sømmes. Det vil sige, jeg fik da nu broderet navn på det hele; mest franske navne, ellers naturligvis fladsyning og korssting. Også sengetøjet, puderne og dynerne syede jeg. Mor og jeg hjalp hinanden at fylde fjer og dun i. Gardiner skulle også sys. Jeg havde selv kniptet til mine sovekammergardiner. Til spisestuen havde vi fået vævet hvide, grenadine gardiner med hulsømme. Det var i Dragsbæk, det foregik. Til køkkenet syede jeg hvide lærredsgardiner med hjemmehæklede blonder; det var vor nabokone, Helvig Hansen, der kom og forærede mig blonderne. Det var også hende, der vævede viskestykker og håndklæder til mig. De var solide, men det tog tid, før de var flinke til at tage vand.

Det år var min søster Anna ikke hjemme. Hun havde plads som barnepige på en gård i nærheden af Lemvig. Det var hos Jenny og Chr. Poulsen, Nr. Tang. Anna kom dog hjem til 1. oktober for at være med til de sidste bryllupsforberedelser. Stinne var en skolepige dengang, men så dygtig til at hjælpe hvorsomhelst, vel nok mest med fjerkræet.

Af og til gav vi piger også en hånd med ude. Når der skulle køres hø og korn hjem, var vi da med. Malkning og spandevask fik vi vor del af. Jeg forstår næsten ikke, hvordan vi fik alt det ekstra arbejde fra hånden. Vi må jo huske på, at

Familien Krabbe - Fra venstre: Else Marie Krabbe, Marie Krabbe (bagest), Stinne Krabbe (eneste nulevende), Anna Elise Krabbe, Niels Krabbe, Kresten Krabbe og Jenny Krabbe

huset, haven og madlavning altid kræver sit. Havde vi daglejere eller håndværkere fik de altid fuld kost. Jeg tør roligt sige, det var sund, god og rigtig mad hver eneste gang, der blev dækket bord. Og det var omhyggeligt tilberedt. Så var der brygning og bagning.

Nu skal vi til at snakke om den storvask, der blev, dengang jeg havde alt det nye udstyr færdigt. Ja, dugene og servietterne gik naturligvis fri, men alt det andet måtte i vandet.

Vi var nu sidst på sommeren, og skikken tro skulle finvasken køres ned til kanalen og skylles mange gange i det klare, bløde vand. Altså kanalen fra Ørum og ud i fjorden.

Vi kørte med vor lille islandske hest, Musse, og jumben. Der kunne godt stå et par baljer tøj. Tøjet blev bredt ud på lyngen, en prægtig tørreplads; Helvig Hansen havde opsyn med tøjet og samlede det sammen lige så snart, det var tørt.

Min hvide brudekjole blev syet på Charles Smidts systue i Hurup. Direkticen der var nemlig vor gode ven, Marie Appelon. Hun havde syet vore kjoler derhjemme i Trankjær gennem flere år, før hun kom til Hurup.

Far var veltilpas, når han med to kvikke heste for charabanc'en kom kørende til Hurup med

hele familien, og vi fire piger skulle have syet kjoler på Smidts systue.

En gang fik jeg en lysegrå, ulden kjole med høj nederdel, fint blondeværk om hals og ved ærmer. Anna fik en smuk lyslilla, ligeledes med blondeværk. Jenny og Stinne fik grønne fløjskjoler med rundskåren nederdel og en smuk bort ved hals og ærmer og forneden.

En anden gang fik vi fire lyseblå, uldne kjoler med lysegrå fløjskanter.

Til min sorte brudekjole skulle stoffet købes hos købmand Viktor Hancke, Vestervig. Han har det bedste, sagde min mor. Den kjole blev da også syet på Hanckes systue; men fik snit som til en gammel kone, så det var mig umuligt at blive glad ved den.

Hos skrædder Nielsen i Krik fik jeg syet en kørekåbe - grågrøn i dunkle tern med et lille slag og krave, pyntet med noget pænt, sort, krøllet bort.

Farver H. V. Jensen, Tåbel, havde et vældigt tag på at få vævet stof til hylsklæder, det vil sige uldlagner. Hos ham fik mor vævet fine, hvide, som vi skulle have til sovekammeret. Ligeledes fik vi også til pigekammeret og til karlenes senge. De hvide blev broderet med lyserøde tunger foroven og knaphulssting forneden. De

Sidsel Marie Krabbe

Anders Christian Frøkjær

grå måtte nøjes med røde knaphulsting i begge ender.

Brylluppet blev som nævnt bestemt til den 17. oktober; det var en tirsdag. Det var få dage, før Kristen skulle ind og i trøjen - altså militærtjeneste.

Dengang var det skik og brug, at der skulle lyses i kirken (til ægteskab altså) tre søndage i træk før brylluppet. Altså måtte min forlovede, Christian Frøkjær, hans far, N. G. Frøkjær, og min far, Niels Krabbe, op i præstegården til vor sognepræst, pastor H. Laursen, for at bestille lysning i kirken.

Det var sidst på eftermiddagen, lørdag før lysningen skulle tage sin begyndelse. Min svigermor og unge svigerinde, Ellen, var kørt hjem til os i Trankjær, mens mændene besørgede den mere alvorlige del af foretagendet. Vi samledes ved et festligt aftenbord, som jeg havde fået lov til at være ene om at tilberede. Jeg husker endnu, at efter stegen fik vi hvidvinsbudding med råcreme.

Nu var det på tide at få skrevet op, hvem der skulle indbydes til bryllup. Naturligvis slægten på begge sider. Præstens og lærer Nielsen Hvids. Naboer og andre gode venner. ca. 100, måske én eller to flere, men enkelte kunne ikke komme. Det er et stort arbejde, man byder sine gode

naboer, når man beder dem gå hjemme til sådan en fest. Mine forældre bad Sine og Lars Yde, Trankjærgaard, tillige med Dorthea og Jens Jensen, Trankjær, gårdejer og sparekassedirektør. De sagde ja og gik med alvor og energi til opgaven.

Nogle af de fjernestboende, f.eks. fra Thyholm, Frøstrup, Hanstholm og Sennels, blev bedt skriftligt til bryllup. Men alle de andre tog de to mænd ud til pr. ponyvogn. De delte ruterne mellem sig. Jens Jensen havde Vestervig Kloster, Vestervig og Tåbel. Når han nu var i Tåbel, tog han også om i Gaardhusmølle. Den fornøjelse ville han unde både dem og sig selv. Efter endt dåd kom begge mænd hjem til os og aflagde rapport. Det var altsammen så fornøjeligt.

Vi havde fået valgt tolv brudepiger så betids, at hjemgangsmændene også kunne få indbudt pigerne og få deres tilsagn. Det var først og fremmest vore fire unge søstre, Christians søster Ellen og mine søstre, Stinne, Jenny og Anna. Småpigerne var: Else fra Vestervig Kloster, Ellen Høj fra Frøstrup Kro, nogle af mine kusiner og nogle af Christians: Anna Holmgaard, Handrup, Anna Holmgaard, Villerup, Asta Baun Helligkilde, Thyholm, Marie Chr. Vandtrang, Sennels, Hedvig Thomsen, Vesterby, min

hjertereveninde Marie Krogsgaard, Villerup. Vores nabokone, Marie Kalkjær, var kogekone, som var meget dygtig. Hende blev jeg sendt ned til i god tid, og jeg bad hende lave brylluppet til. Der var ikke nej i hendes mund. Vi skal vel have mor til at stå for det hele sagde hun. Ja, naturligvis.

Bagning af småkager fik jeg lov til. Ligeledes rullekager, lagkager, chokoladekager. Kogekonen bagte kiks og boller og dejlig kringle til kaffen.

Slagtning af grisen foregik derhjemme. Marie Kalkjær hjalp mor med at lave sylte, leverpostej og fine boller til suppen mm.

Da vi slagtede høns, kyllinger og ænder, hjalp kogekonen os også med det.

Vi havde slagtet og stegt så rigeligt med ænder, at mor nogle dage efter brylluppet kom over til os i Gaardhusmølle med nogle hele, stegte ænder, samt en kasse med 4 levende ænder, som jeg selv skulle slagte og gøre i stand og bruge efter behag. Jeg husker, at jeg saltede og røgede nogle andebryster.

At hele huset skulle være i orden, siger sig selv. Det var det forresten altid, men der blev dog frisket lidt op med maling. Alt i et hus, der kan skinne, skal skinne, sagde min mor.

Jeg ved, at min far og bror altid havde alt i eksemplarisk orden i udhusene, men der var dette særlige nu til brylluppet, at der skulle gøres plads til så mange fremmede heste som muligt. Resten måtte så komme om til vore naboer.

Få dage før brylluppet hentede Christian vore, nye møbler hos snedker Sparrevohn ved kirken. Det var ikke så ligetil; dengang havde vi jo kun almindelige arbejdsvogne. Han hentede også mit udstyr og flere af mine personlige ting, bl.a. mine to syborde. Det ene var ovalt og af mørkpoleret mahogni. Låget kunne løftes, og så var der fem små rum. Nu står det hos min kære Bodil Hilligsø, Hurup. Hun er min ældste datterdatter. Det andet sybord var aflang firkantet med tre rum i skuffen. Det står her hos min svigerdatter, Titte Frøkjær. Min kommode, som min gammelmor i Vestervig Kloster (førhen Adbølgaard) gav mig, da jeg var 5 år, skulle jeg også have med. Den er i dag så god som ny.

Jeg vil også nævne faster Zidsels smukke, gamle lænestol. Den, hun altid havde i køkkenet. Faster Zidse Marie Krabbe er min fars faster og blev hans plejemor, fra han var fem år. Han havde ellers et prægtigt hjem hos sine forældre og søskende i Dover. Det var Ane og Peder Chr.

Holmgaard. Hos fasteren var der ingen børn. Derfor klemte hun på og ville endelig have den lille Niels.

Dagen før festen var jeg cyklende til Gaardhusmølle for at hænge gardiner op og sætte sagerne på plads.

Søndag eftermiddag, den 15. oktober, sad min far på storstuebordet i færd med at hænge lamper op (det var lige før, der blev indlagt elektrisk strøm).

Ind tren pastor Laursen. Han ville spørge mine forældre, om der måtte blive ofret i kirken ved brylluppet. Kort forinden var ofring blevet aflyst. Nu var sagen den, at der i et hjem i Villerup lige var født tvillinger. Måske man på denne måde kunne glæde forældrene. Mine forældre dristede sig til at sige ja. Jeg tror enhver var glade for at vise denne lille venlighed. Alle vi unge syntes jo, det var så skønt at gå rundt om alteret og få givet en lille gave til tvillingerne.

Christian og jeg havde meget at snakke om angående, hvad vi skulle synge. Ved frokosten ville vi allerhelst synge: "Se nu stiger solen af havets skød". Lærer Nielsen Hvid kendte hverken ord eller toner. Jeg sendte ham noderne, Ellen spillede på vort orgel.

Natten før brylluppet havde Lars Yde og Jens Jensen sammen med deres karle rejst æresport og pyntet det.

Bryllupsdagen begyndte tidligt. Selv om det var mørk morgen, hejste min bror flaget kl. fem. Vejret var lidt gråt og blæsende, men inde hos os var der solskin, ligeså i kirken.

Jeg skulle straks tage min fine, sorte kjole på og måtte ingenting bestille. Det var festligt, da kogekonen kom med sine to medhjælpere. Ligeså skønt var det, da Lars Yde og Jens Jensen ankom med fru og søde unge piger, der både ville og kunne varte op og holde fest. Der var særdeles højt humør blandt alle de, der hjalp til.

Dagen før havde min bror hentet den lukkede vogn hos Marie og L. Sørensen, Overgården. Først ringede min far til vognmanden i Krik, om han kunne leje hans lukkede vogn. Det kunne kun lade sig gøre på den betingelse, at sønnen, Jens Dagvogn, skulle være kusk. Umuligt. Naturligvis ville og skulle min bror køre for os. Forresten var han ude at røre hestene dagen før brylluppet, der skulle være oplagte til at køre i rask trav.

Nogle af gæsterne skulle hentes ved Bedsted station. At vi selv sendte vogn af sted er klart.

For en sikkerheds skyld sendte Lars Yde og Jens Jensen også befordringer. Det blev der desværre ikke brug for, da Frøstrup- og Hanstholm-folkene havde lejet en bil. Det var ellers i bilernes allerførste tid.

Det skønneste var jo, da de kom fra Gaardhusmølle med brudgommen. Det var mine svigerforældre, Ellen Marie og Alfred Yde. Forkarlen, Jens Bisgaard, sad på kuskesædet af den smukke charabanc. Lars Yde og Jens Jensen stod i deres diplomatfrakker på hver side af gangdøren og tog imod. Jeg husker, da jeg tog imod Christian i gangen. Han kom så strålende frisk og glad.

Inden længe gik vi til frokostbordet i storstuen. Vi sad sammen og havde det hyggeligt.

Der var en varm ret og mange kolde. Stegt fisk, stegte duer, bøf med løg o.s.v. Hjemmebagte kiks og boller. Hjemmebrygget øl og sodavand.

Så snart vi havde spist, blev der rettet an til et hold mere. Sådant var skikken. Første hold blev lidt efter budt til bords i dagligstuen, hvor der, så utroligt det end lyder, blev serveret både chokolade og kaffe, og alt det gode kaffebrød og småkager, huset formåede, og det var ikke lidt. Andet hold fik samme forplejning.

Nu var det tiden, at bruden skulle pyntes. Vor mor og jeg og alle de fire unge søstre gik op i gæsteværelset, som vi kaldte nr. 1. Et pænt smukt værelse med en stor udsåren dobbeltseng, servante og et vandstel. På et lille toiletbord var blandt andet en lille broderet (hardanger) toiletpude, som en af min mors piger havde givet hende. Mor og søstre kunne let få mig i brudestadsen. Mor vidste helt nøjagtigt, hvordan myrtekransen skulle sidde. Den skulle sidde rund og fin oven på hovedet, ikke noget med at ligne en halvmåne og hænge ned til ørerne. Ligeledes faldt det hende let at arrangere sløret. De unge søstre syede ganske små myrtekviste langs overkanten af mit brede bælte, som havde en lille spids opad foran. Også i øverste del af sløret blev der syet ganske små myrtekviste meget spredt. Sløret var helt langt, fulgte kjolen, som havde to garneringer og et lille slæb.

Snart var alle køretøjerne parat. Pæne velplejede heste med nypudset seletøj. Som før sagt havde vi lånt den lukkede vogn hos L. Sørensen, Overgården. Der var hvide skind i

sæderne. Fint, fint. Christian og jeg havde vore to små brudepiger med i vognen. Min bror var som før nævnt kusk for os. Han var helt sikker på, at hestene skulle strække ud. Næst efter kom vore andre ti brudepiger. Så vore forældre og den øvrige familie. Til slut vore venner. Vi var hurtigt ved Vestervig kirke. Der var nogle unge karle, der passede på befordringerne, mens vi var i kirken.

På den tid benyttede vi altid indgangen på den nordre side af kirken. Indgangen fra vest var slet ikke lavet dengang; det var først i årene 1918 til 1921, kirken blev gjort grundigt i stand. Våbenhuset var mod nord, og enhver, der var kørt i åben vogn, måtte have nettet sig lidt. Christian og jeg gik med hinanden ind og op i det herlige kirkerum fulgt af alle vore hvidklædte brudepiger og alle vore kære slægtninge og venner.

Fru Marie Nielsen Hvid havde stået for pyntningen af kirken, bistået af moster Hanne, Vestervig Kloster.

Det var første gang, jeg så, der var sat seks stole op i koret til brudeparret og forældrene. Vi sang dejlige salmer, og pastor H. Laursen forrettede vielsen.

At vi alle var oppe at ofre, gjorde kun det hele endnu mere festligt. Hjemfarten gik også med fart og humør.

Nu glemmer jeg at fortælle, at efter vielsen kørte Christian og jeg naturligvis om i Vestervig Kloster for at hilse på min gammelfar og gammelmor, Else og Jens Christensen, førhen Adbølgård. De har altid stået mig nær. Det gjorde os så godt at tage imod deres kærlige ønsker for vor fremtid. De bød os vin og kager. De gav os en stor brudegave - 50 kr.

Så kom vi hjem. Vore hjemgangsfolk tog vel imod alle. Fruerne Sine og Dorthea stod i gangen og bød på vin og kager. Nu var det skønt at tage imod lykønskninger og gaver.

Der var humør over det hele. Det så ud til, at de udensogns mennesker, som ikke havde været i Trankjær før, befandt sig vel. Særligt vil jeg nævne faster Lisbeth, datter fra Hundalsbakke, og hendes mand, Chr. Peter Christensen fra Vandtrang. Ligeledes faster Kirsten, også datter fra Hundalsbakke, og hendes mand, Ejler Nielsen fra Holstebro. De kunne alle fire snakke med min far og mor. Nævnes skal også Sine og Søren Hundal. De havde før i tiden haft en gård i Trankjær. Nu havde de en gård i Hanstholm.

Niels Krabbes gård, »Trankjær Søndergård« - nu »Gammeltoft«

Snart var det tiden at gå til middagsbordet. På den tid var det nødvendigt at få folk anbragt rigtigt i forhold til familieskabet. Det påhvilede naturligvis Lars Yde og Jens Jensen. Bordkort var der ikke noget, den hed dengang.

Middagen bestod af: Klar suppe med boller, høns i champignonsovs legeret med sandt at sige tredive æggeblommer, butterdejssnitter, andesteg og grisesteg med tilbehør, rombudding med saftsovs. Der var øl og sodavand på bordet, og til desserten et glas portvin - absolut ikke mere. Til slut ved bordet - kaffe og kransekage.

Der var dejlige sange og salmer. Pastor Laursen holdt tale, hvor han nævnte noget om det sjældne navn »Gaardhusmølle». Til en mølle hører der en kværn, sagde han. At der til en kværn hører to sten, kommer vi heller ikke uden om. For resten mente han, at to hårde sten ikke maler godt sammen. Og han lagde os på sinde at vandre varligt. Det har også været vort mål og vor mening. Men ak, jeg ved ej heller tal på mine fejl, de dunkle med de klare. Til vor glæde gik han også ned til de to dagligstuer og stillede sig i døren og holdt den samme tale for gæsterne der.

Lærer Jespersen fra Tåbel talte også. Han fandt det ikke unaturligt, at Christian havde fundet vej herved i Trankjær til os. Han sagde til mig, at jeg trygt kunne gå i min svigermors fodspor, så kom jeg aldrig galt af sted. - Det holdt også stik.

Lærer Nielsen Hvid holdt også en god tale. Fru Marie Nielsen Hvid havde skrevet et par

fornøjelige og gode sange, som blev sunget med fynd og klem.

Der blev sagt velbekomme. Vi rejste os fra bordet og hyggede os en stund med vore gæster.

Jeg husker især faster Trine fra Thyholm, min gudmor, moster Kristiane, moster Kristine, moster Hanne, ja, alle vore faste og mostre, de var så søde og så kærlige alle sammen.

Snart ønskede Christian og jeg at komme hjem til vort eget. Min bror var ikke sen til at få den lukkede vogn parat. Med kort farvel hoppede vi i vognen og kørte hjem.

En halv time før os var den øvrige Frøkjær familie kørt. De ville komme først i Gaardhusmølle og tage imod os. Men ak og ve. De fik en vældig lyst til at komme en lille tur om i Nordvang først. Desværre nægtede vognen at køre derop. Det var drejeværket i den gamle, trofaste charabanc, den gjorde knuder. Efter lange og drøje tag og stød lod det sig alligevel gøre at få vognen i gang igen. Det var Alfred Yde, den klarede sagen.

Altså gik det sådan, at min bror, Kresten, Christian og jeg kom hjem til et mørkt hus, hvad vi forresten slet ikke var kede af. Helt mørkt var det nu ikke. Der brændte en enlig lampe i køkkenet. Da vi tre kom derned fandt vi en sovende pige, der sad i en tørveløb bundet af halm. Træt af en lang dags møje har hun villet hvile sig der og var altså blidt slumret ind. Nå, vi fik hende stilfærdig vækket og snakket lidt og fik blus på det gamle komfur. Anna, den sovende

pige, fik lavet en dejlig kande kaffe. Jeg havde haft en enkelt dug med herop. Den bredte jeg på bordet i den stue, vi altid senere kaldte kontoret. Jeg havde 6 par pæne daglig kopper og 4 par meget, meget søde små kopper heroppe. De måtte med. Jeg var også så heldig, at jeg havde haft en kasse småkager med.

Vi blev ti til at drikke kaffe. Jens Bisgaard, Anna, Kristen, Christian og jeg. Da alt var parat ankom de havarerede. Vi nød alle kaffen sammen og så os lidt om i stuerne. En vidunderlig dejlig dag havde vi haft. Vi var fyldt af taknemmelighed mod vore forældre og søskende for alt, hvad de havde gjort for os.

Kilde: Sydthy Årbog 1988, side 46-53.